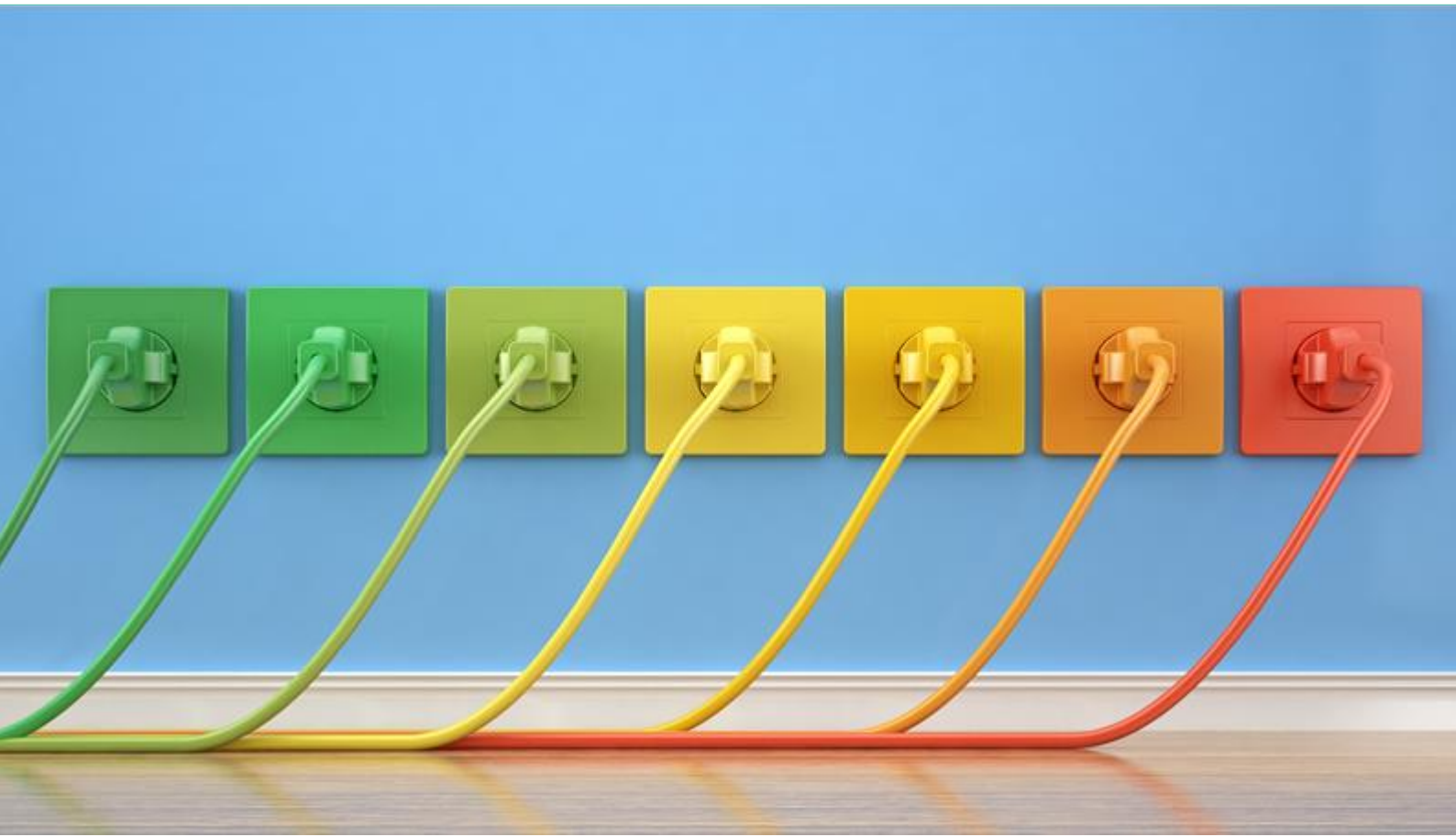

FEITENNOTA

Energietransitie

Provincie Utrecht | november 2018

| Inhoudsopgave |

1	INLEIDING	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Doelstelling en onderzoeksvragen.....	3
1.3	Afbakening en aanpak onderzoek	4
2	PROVINCIALE INZET OP ENERGIETRANSITIE	5
2.1	Energieagenda met ambities	5
2.2	Omvang van de (structurele en incidentele) middelen.....	7
2.3	Uitgangssituatie energiegebruik en hernieuwbare energie in 2016	8
2.4	Rollen en instrumenten.....	9
2.5	Monitoring en resultaten	12
3	AMBITIES PER THEMA	14
3.1	Energiebesparing gebouwde omgeving	14
3.2	Toepassing windenergie met draagvlak	16
3.3	Ontwikkelruimte voor met name geothermie en zonnenvelden	18
3.4	Financiering van energieprojecten.....	20
3.5	Middelen.....	21
4	OVERIGE	22
4.1	Warmtebenutting	22
4.2	Transitie naar nieuwe energiesystemen	23
4.3	Goede voorbeeld	23
4.4	Mobiliteit	24
4.5	Programma Agenda Vitaal Platteland 2016-2019	25
4.6	Extern	25
BIJLAGE A	AFKORTINGENLIJST EN GERAADPLEEGDE BRONNEN	26

| 1 | Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op de aanleiding van het onderzoek, de vragen die in het onderzoek centraal staan en de manier waarop het onderzoek is aangepakt.

1.1 Aanleiding

Klimaatverandering en de effecten van het gebruik van fossiele brandstoffen worden alom gezien als een maatschappelijk probleem. Enerzijds wordt de oplossing gezocht in hernieuwbare energie¹ zoals windenergie, zonne-energie, bio-energie en aardwarmte. Anderzijds is energiebesparing nodig; zo min mogelijk energie gebruiken en fossiele energie zo efficiënt mogelijk in zetten. De maatschappelijke en economische verandering die hiervoor nodig is, wordt aangeduid als energietransitie. Een transitie naar een economie die gebaseerd is op het streven naar een laag energiegebruik en het opwekken van hernieuwbare energie. Op Europees, nationaal en provinciaal niveau zijn er afspraken gemaakt over energietransitie. Deze komen in de gezamenlijke Bestuurlijke nota aan de orde.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

De provinciale rekenkamers brengen met een gezamenlijk onderzoek in kaart wat de ambities van alle provincies op het gebied van energietransitie inhouden en op welke wijze er invulling aan wordt gegeven. Hierdoor bieden we Provinciale Staten van de twaalf provincies inzicht in de stand van zaken en de mogelijkheid om van elkaar te leren door een vergelijking te maken van de aanpak van de energietransitie door de verschillende provincies. De centrale vraag van het onderzoek luidt:

Centrale vraag

Wat zijn de overeenkomsten en verschillen in de ambities, rolopvatting, instrumentgebruik, inzet en resultaten tot nu toe van de provincies op het gebied van energietransitie in de periode 2016 - 1 april 2018?

Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen zijn onderverdeeld in drie thema's:

Inzet van de provincies

1. Welke ambities hebben de verschillende provincies als het gaat om energietransitie en hoe verhouden deze zich tot de verplichtingen die zij met het Rijk zijn aangegaan?
2. Welke rollen en instrumenten zetten provincies daarbij in en welke partijen betrekken de provincies?
3. Welke onderbouwing ten aanzien van de werking van de rol(len) en instrumenten is beschikbaar?
4. Welke andere beleidsthema's worden ingezet ten behoeve van de ambities op het gebied van energietransitie?
5. Wat is de omvang van de inzet op energietransitie in structurele en incidentele middelen (inclusief revolverende fondsen)?

¹ Hernieuwbare energie; niet-fossiele energiebronnen die constant worden aangevuld. Bron: Europees Parlement en de Raad (2009), Renewable Energy Directive (RED; EU- richtlijn Energie uit Hernieuwbare bronnen).

6. Welke indicatoren worden gehanteerd voor de monitoring en evaluatie?
7. Welke resultaten (prestaties en effecten) zijn inmiddels bij de provincies bekend?

Provincie specifieke kenmerken en uitgangspositie van de provincies

8. Wat zijn de voor de vergelijking relevante kenmerken van de provincie, waaronder de omvang van de begroting van de provincie, het aantal woningen en het aantal vestigingen per bedrijfstak in de provincie²?
9. Wat is de omvang van het energiegebruik in TJ per provincie onderverdeeld in de verschillende sectoren?
10. Wat is de omvang van de hernieuwbare energie per provincie?

Vergelijking, verklaringen en suggesties

11. Welke verschillen zijn er zichtbaar in ambitie, rolopvatting en instrumentarium tussen de provincies?
12. Welke verschillen kunnen geduid worden vanuit de verschillen in kenmerken of uitgangspositie van de provincies?
13. Welke verschillen zijn relevant om als suggestie aan één of meerdere provincies mee te geven?

De eerste tien vragen worden met deze Feitennota beantwoord, de laatste drie vragen worden met de gezamenlijke Bestuurlijke nota beantwoord.

1.3 Afbakening en aanpak onderzoek

Onder energietransitie wordt in het onderzoek verstaan: de in de provinciale (beleids-)plannen opgenomen inzet op energiebesparing en de overstap van fossiele brandstoffen naar hernieuwbare energiebronnen. Het onderzoek is uitgevoerd voor twaalf provincies. In tijd is het onderzoek afgebakend tot de periode 2016 tot 1 april 2018. Op inhoud is het onderzoek afgebakend tot die inzet die de betreffende provincie levert ten behoeve van de energietransitie. Het onderzoek beperkt zich daarmee tot de provincie als bestuurlijke actor.

Voor het onderzoek is, voor zover mogelijk, gebruik gemaakt van gegevens die reeds verzameld zijn. Voor het in beeld brengen van de uitgangspositie van provincies is onder meer gebruik gemaakt van de klimaatmonitor.databank.nl en waarstaatjeprovincie.nl. Voor het in beeld brengen van de ambities, rollen, instrumenten en middelen van de provincies is gebruik gemaakt van provinciale documenten zoals het coalitieakkoord, omgevingsvisie, energieakkoord/energieagenda/beleidsplan energie, begrotingen en jaarrekeningen. Daarnaast zijn interviews gehouden met de programmamanagers energietransitie, om motieven te achterhalen en ontbrekende gegevens aan te vullen dan wel gegevens te verifiëren.

In Bijlage 2 van de gezamenlijke Bestuurlijke nota is de onderzoeksverantwoording opgenomen.

² De gegevens die hier worden bedoeld komen van het CBS en zijn met name relevant voor de vergelijking. Relevante gegevens zullen worden betrokken bij vraag 12 in de vergelijking.

| 2 | Provinciale inzet op energietransitie

2.1 Energieagenda met ambities

Energieagenda

In de collegeperiode 2008-2012 was er in de provincie Utrecht een grote ambitie op het terrein van energietransitie, echter was er in die periode ook grote weerstand binnen de organisatie. In de collegeperiode die daarop volgde was vooral het standpunt dat energietransitie iets van de markt was.

Het huidige programma Energietransitie is circa drie jaar geleden van start gegaan met de titel: *Een klimaat voor energietransitie*. De taakstelling was driedelig: ontwikkel een energieagenda, creëer een omgeving waarin energietransitie kan plaatsvinden en zet een aantal projecten op ten behoeve van energietransitie.³

De energieagenda is tot stand gekomen in een zogeheten BOB-traject (Beeldvorming, Oordeelvorming, Besluitvorming). Hierbij is er na een voorlichtingsbijeenkomst een kernteam gevormd, waaraan tevens vijf PS-leden deelnamen. In tien maanden is de energieagenda - tevens genaamd: *Een klimaat voor energietransitie*, (hierna: Energieagenda) - opgesteld, waarbij er veel samenspraak is geweest met zowel GS als PS over de op te nemen ambities en de prioritering. Daarbij zijn door de ambtelijke organisatie analyses gemaakt welke thema's/onderwerpen voor de provincie Utrecht het meest waardevol zijn om zich op te richten. In de Energieagenda zijn vier thema's geprioriteerd: *Energiebesparing gebouwde omgeving; Toepassing windenergie met draagvlak; Ontwikkelruimte voor (met name) geothermie en zonneveld; Financiering van energieprojecten*. Dit zijn voor de provincie Utrecht de meest kansrijke bijdragen aan de energietransitie. Activiteiten vinden dan ook vooral binnen deze thema's plaats. De thema's sluiten aan bij de mogelijkheden binnen de provincie Utrecht. Zo is er in de provincie Utrecht in verhouding veel gebouwde omgeving. De provincie Utrecht beschikt beperkt over stromend water, hierdoor wordt een thema als waterkracht door de provincie niet als prioriteit beschouwd. Het potentieel van binnen de provincie beschikbare biomassa is beperkt en het draagvlak binnen PS om grootschalig te importeren was er niet. Daarom is energie uit biomassa ook geen prioriteit. Ook de bestrijding van de uitstoot van niet-energiegebonden broeikasgassen en het beleid voor circulaire economie maakt geen deel uit van de Energieagenda.⁴

Energietransitie is buiten het programma Energietransitie ook terug te zien in de bedrijfsvoering, bijvoorbeeld door de aanschaf van hybride dienstauto's en het goede voorbeeld geven of de OV-concessies binnen het domein Mobiliteit. De energietransitie die binnenstedelijk moet plaatsvinden, wordt binnen het programma Binnenstedelijke Ontwikkeling uitgevoerd. Daarnaast is energietransitie terug te vinden in de programma's Ruimtelijke Ontwikkeling en Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving.⁵

De Energieagenda is geschreven voor de periode 2016 tot en met 2019, waarbij de ambities zich richten op 2020, maar de doelstellingen zijn ook houdbaar voor de periode 2020-2040. Het verdient wel aanbeveling, volgens de provincie Utrecht, om in 2019/2020 de Energieagenda te actualiseren. De provincie Utrecht merkt dat er veel

³ Ambtelijk gesprek, 16 april 2018

⁴ Ambtelijk gesprek, 16 april 2018; & Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, pp. 6 en 7

⁵ Ambtelijk gesprek, 16 april 2018; Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, p. 28 & Provincie Utrecht (2017), Jaarrekening 2016 p. 33

ontwikkelingen zijn rondom energietransitie, waardoor de huidige Energieagenda eigenlijk al is verouderd.⁶ De uitvoering van de activiteiten vindt plaats binnen de door de PS vastgestelde kaders in de Energieagenda.

Ambities

De provincie Utrecht heeft meerdere ambities geformuleerd ten aanzien van energietransitie, met als overkoepelende ambitie dat de provincie Utrecht klimaatneutraal wil zijn in 2040.

Een realistische toekomstige mix van energiebesparing en duurzame energie in de provincie Utrecht is 70-30.

Om de ambitie in 2040 te halen zullen de inwoners en bedrijven van de provincie Utrecht elk jaar gemiddeld 5% energie moeten besparen en 11% extra aan duurzame energie moeten produceren.

De doelstelling voor energiebesparing gaat verder dan de afspraken die gemaakt zijn met het Rijk: 1,5% per jaar. Daar staat tegenover dat de provincie Utrecht in 2020 een relatief kleine bijdrage zal kunnen leveren aan het aandeel hernieuwbare energieopwekking dat in 2020 landelijk 14% moet bedragen. Met een jaarlijkse groei van 11% komt de provincie uit op 2,1 PJ in 2020 (exclusief duurzame brandstoffen in het wegverkeer), ofwel een aandeel duurzame energie in 2020 van 5%.⁷

De ambitie aandeel duurzame energie ten opzichte van het energiegebruik is 5% in 2020 en 100% in 2040.⁸

Omdat in het nationale energieakkoord een expliciete afspraak is gemaakt over windenergie, geldt hiervoor een aanvullende doelstelling: 65,5 MWe opgesteld vermogen in 2020. De ambities van de provincie houden niet op bij deze doelstellingen. Provincie Utrecht houdt vast aan de ambitie van 10% duurzame energie in 2020 en aan de ambitie van 50.000 nul-op-de-meterwoningen in 2020.⁹

De provincie Utrecht heeft geen doelstelling geformuleerd voor CO₂-reductie.

Andere partijen

Om de ambities te kunnen realiseren werkt de provincie Utrecht onder andere samen (in meerdere allianties) met: EBU, OMU, de Natuur en Milieufederatie Utrecht, gebiedscommissies in het landelijk gebied, gemeenten, woningbouwcoöperaties, brancheorganisaties en individuele initiatiefnemers.¹⁰

De provincie is betrokken bij een aantal Utrechtse energieagenda's met gemeente Utrecht, waaronder de Utrechtse Bodemenergie Agenda 2016-2018 *Meer energie uit de bodem* (UBA). Ook werkt de provincie met de gemeente Utrecht samen ten behoeve van het Energiefonds Utrecht.

Een andere samenwerking waarbij de provincie Utrecht betrokken is, is de regionale energiealliantie. Deze is oorspronkelijk opgesteld met de gemeenten Amersfoort en Utrecht, de U10 (regio Utrecht), de EBU en de Natuur- en Milieufederatie Utrecht. Inmiddels groeit de regionale energiealliantie en zijn ook de USI, het waterschap en enkele andere gemeenten aangesloten. De partijen komen elke maand samen. Vanuit dit netwerk wordt richting het Rijk gelobbyd en worden met het Rijk en andere regiopartners convenanten of Green Deals afgesloten, zoals om bestaande woningen van het aardgas af te halen.

Daarnaast zijn er nog gebiedscommissies in het landelijk gebied in het leven geroepen: O-gen en Utrecht-West.¹¹

⁶ Ambtelijk gesprek, 16 april 2018

⁷ Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, p. 15

⁸ Provincie Utrecht (2018), Jaarrekening 2017 p. 60

⁹ Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, p. 15

¹⁰ Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, p. 7

¹¹ Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, p. 17 & Ambtelijk gesprek, 16 april 2018

2.2 Omvang van de (structurele en incidentele) middelen

De omvang van de middelen die beschikbaar zijn kunnen worden onderverdeeld in financiële en niet-financiële middelen. Tevens is er een onderscheid gemaakt in incidenteel en structurele middelen. Hieronder volgt een schematische weergave van de beschikbare middelen.

In Tabel 1 wordt tevens inzichtelijk gemaakt hoeveel er aanvankelijk in de Energieagenda per jaar is begroot, hoeveel er vervolgens per begrotingsjaar is begroot en wat er daadwerkelijk is uitgegeven aan energietransitie per jaar.

Tabel 1 Financiële structurele middelen

Jaar	Begroot in EA 2016-2019: € 8.000.000 (p. 32 EA)	Begroot in Begrotingsprogramma's: Binnen het programma Energietransitie is een budget van € 4 mln beschikbaar gesteld.	Werkelijk uitgegeven (AO)
2016	€ 1 mln;	€ 1 mln	€ 305.000
2017	€ 2 mln (waarvan 0,7 mln in Energiefonds Utrecht)	€ 2 mln	€ 641.000
2018	€ 2,5 mln (waarvan 1,5 mln in Energiefonds Utrecht)	€ 1,5 mln	
2019	€ 2,5 mln (waarvan 1,8 mln in Energiefonds Utrecht)		

Tabel 2 Financiële incidentele middelen

Jaar	Middel
2016	€ 200.000 tbv Green Deal zonnepanelen en asbestdaken (p. 160 B18)
2016	€ 37.000 tbv rijden op aardgas (p. 161 B18)
2016	€ 122.000 tbv Green Deal collectieve energie projecten (p. 162 B18)

Tabel 3 Financiële middelen - Fondsen

Fonds	Invulling middel
Garantiefonds Energie	Gewaarborgde gelden 2016: € 1,2 mln; 2017: € 2,7 mln
Energiefonds Utrecht	Garantstelling aan het Energiefonds Utrecht. BNG heeft € 21 mln beschikbaar gesteld voor het Energiefonds Utrecht waarvoor de provincie Utrecht voor € 16 mln garant staat (voor overige deel staat gemeente Utrecht garant). De provincie heeft hiervoor een risicoreservering op de balans staan voor € 4 mln. Is nu nog € 2 mln, maar de reservering wordt in 2018 met € 1 mln en in 2019 nog eens met € 1 mln aangevuld. (B18 en p. 111 JR17) Provincie Utrecht streeft er naar om de helft van die € 4 mln op te halen via externe financiering, waarbij EFRO één van de mogelijke opties is. In JR2016 staat dat provincie Utrecht voor de ontwikkeling van het regionale energiefonds de samenwerking is gestart met partijen die willen participeren in het fonds zodat een fonds ontstaat met een veel grotere omvang dan de € 4 mln die de provincie in de EA gereserveerd heeft. (p. 56 JR2016)
Overig	Naast het Energiefonds Utrecht is ook aan de BNG een garantstelling vertrekt voor een 30-jarige lening voor verduurzaming van een VvE in Leusden. Omdat zij vanuit de markt voor dit deel van de investering geen lening bij de markt konden krijgen. (AO)

Niet-financieel structureel

Naast voornoemde financiële middelen heeft de provincie Utrecht ten behoeve van energietransitie een aantal fte tot haar beschikking. Het programma Energietransitie bestaat uit circa 10 fte en wordt aangestuurd door het concern Managementteam. Een deel van de medewerkers werkt volledig voor het programma Energietransitie, een deel werkt binnen andere betrokken domeinen, zoals Ruimtelijke Ontwikkeling en Milieu.¹²

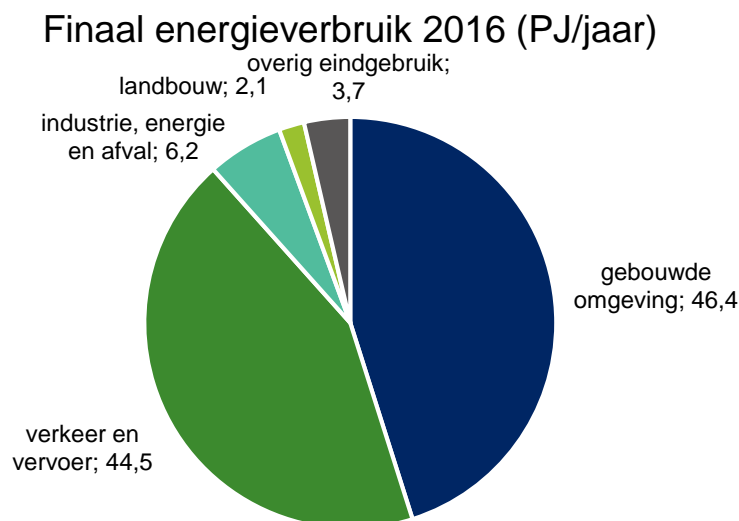
2.3 Uitgangssituatie energiegebruik en hernieuwbare energie in 2016

Methode

In deze paragraaf wordt beschreven wat het energiegebruik en de productie van hernieuwbare energie van de provincie Utrecht in 2016 was. Om er voor te zorgen dat de cijfers van alle twaalf provincies te vergelijken zijn, is er voor gekozen één systematiek te gebruiken voor het bepalen van het energiegebruik en de productie van hernieuwbare energie. De verantwoording van de methode is opgenomen in Bijlage 2 van de gezamenlijke Bestuurlijke nota.¹³ Er is in deze paragraaf dus geen gebruik gemaakt van cijfers van de provincie Utrecht.

Energiegebruik

Het energiegebruik van alle sectoren in Utrecht bedraagt in totaal 102,8 PJ per jaar. In Figuur 1 is weergegeven hoe het energiegebruik is verdeeld over de sectoren.

Figuur 1 Energiegebruik provincie Utrecht 2016 (PJ/jaar)¹⁴

Productie hernieuwbare energie

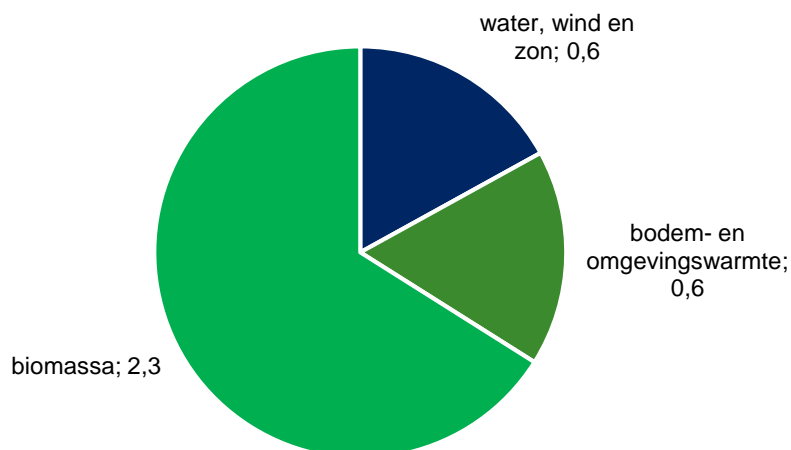
In Utrecht is in 2016 in totaal 3,5 PJ hernieuwbare energie geproduceerd. In Figuur 2 is weergegeven welke hernieuwbare bronnen daarvoor worden gebruikt. Biomassa is veruit de belangrijkste bron.

¹² Ambtelijk gesprek, 16 april 2018

¹³ De cijfers die in deze paragraaf zijn opgenomen wijken licht af van de cijfers die waren opgenomen in de versie van de feitennota die in feitelijk wederhoor is geweest. Dit komt doordat op onderdelen nu cijfers over 2016 konden worden gebruikt, terwijl ten tijde van het wederhoor cijfers uit 2015 de meest actuele cijfers voor deze onderdelen waren.

¹⁴ CBS (2018), statline.cbs.nl & Klimaatmonitor (2018), klimaatmonitor.databank.nl, bewerking Provinciale Rekenkamers

Energie uit hernieuwbare bronnen 2016 (PJ/jaar)

Figuur 2 Productie hernieuwbare energie in Utrecht (PJ/jaar)¹⁵

Aandeel hernieuwbare energie

Wanneer de omvang van de geproduceerde hernieuwbare energie afgezet wordt tegen het totale finale energiegebruik dan is het aandeel hernieuwbare energie in Utrecht in 2016 (afgerond) 3,4%.

2.4 Rollen en instrumenten

In de onderzoeksvraag van dit onderzoek komen naast de ambities de rolinvulling en het instrumentgebruik van de provincie expliciet aan de orde. In deze paragraaf zal eerst worden uitgelegd hoe de rollen en instrumenten zullen worden besproken. Vervolgens worden de rollen en instrumenten opgenomen die de provincie voor zichzelf ziet bij de energietransitie. In Hoofdstuk 3 en 4 worden deze rollen en instrumenten vervolgens per thema besproken.

Uitgangspunt van het onderzoek is om een vergelijking te maken tussen de twaalf provincies. Om dit te kunnen doen hebben de Rekenkamers een tabel opgesteld aan de hand waarvan de rollen van de provincie en de instrumenten die de provincie inzet kunnen worden ingedeeld. Het gebruikte format is te vinden in Tabel 4. In dit format¹⁶ onderscheiden we de rollen faciliteren, stimuleren/regisseren, reguleren, voorbeeldfunctie en beïnvloeden. Onder faciliteren vallen de financiële instrumenten die de provincie kan inzetten zoals subsidies, leningen en fondsen. Naast financiële instrumenten zetten provincies niet-financiële instrumenten in om andere partijen 'in beweging' te krijgen, deze instrumenten vallen onder de stimulerende/regisserende rol. Met de regulerende rol maakt de provincie duidelijke welke ontwikkelingen zij wel/niet wenselijk vindt. De faciliterende,

¹⁵ CBS (2018), statline.cbs.nl & Klimaatmonitor (2018), klimaatmonitor.databank.nl, bewerking Provinciale Rekenkamers

¹⁶ Het format is afgeleid van de overheidsparticipatietrap van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB). De ROB heeft in 2012 de overheidsparticipatietrap geïntroduceerd vanuit de gedachte dat het particuliere initiatief leidend is en dat per situatie wordt afgewogen welke rol de overheid moet spelen. Er is, met andere woorden, steeds meer sprake van een participerende overheid die in een netwerk opereert. De ROB onderscheidt daarbinnen vier rollen: faciliteren, stimuleren, regisseren en reguleren. Voor dit onderzoek hebben wij de financiële instrumenten samengebracht onder de noemer faciliteren. Daarnaast hebben we de stimulerende en regisserende rol samengevoegd en gekoppeld aan niet-financiële instrumenten. Daarmee ontstaat een voor deze vergelijking werkbaar analyseschema.

stimulerende/regisserende en regulerende rol voert de provincie uit in een netwerk. Daarnaast vervullen de provincies ook rollen buiten het netwerk om hun energiedoelen te bereiken. In de eerste plaats door een voorbeeldfunctie te vervullen door hun eigen bedrijfsvoering en aanbestedingsbeleid te gebruiken. In de tweede plaats door een hogere overheid (Rijk en Europese Commissie) te beïnvloeden. Oftewel te lobbyen voor de belangen van de provincie.

Tabel 4 Rollen en instrumenten energietransitie

Rol	Instrumenten
Faciliteren	Subsidie Lening Voucher Fonds Financiering
Stimuleren/regisseren	Inhoudelijke deskundigheid Procesbegeleiding Kennisdelen Convenant Kennnis vergaren door onderzoek Lobby ¹⁷
Reguleren	Omgevingsvisie Omgevingsverordening Regiedocument Vergunningverlening Handhaving
Voorbeeldfunctie	Aanbesteding Eigen bedrijfsvoering
Beïnvloeden	Lobby ¹⁸

In Hoofdstuk 3 en Hoofdstuk 4 zijn de rollen en instrumenten van de provincie weergegeven. Daarbij is aangegeven hoe de Rekenkamer deze rollen en instrumenten heeft ingedeeld volgens het format.

Rollen

De provincie heeft over de thema's heen omschreven welke rollen de provincie inneemt op het gebied van energietransitie. Dit zijn de rollen:

- Beheer;
- Bevoegd gezag;
- Financier;
- Bemiddelaar.

Hierbij wordt prioriteit gegeven aan de laatste twee rollen, omdat de provincie Utrecht in deze rollen het meeste rendement voor haar investeringen kan realiseren.¹⁹ Hieronder volgt een korte toelichting op deze rollen zoals de provincie die zelf heeft omschreven, waarbij tevens de typering conform Tabel 4 is gegeven.

¹⁷ Lobbyen om andere partijen in het netwerk 'in beweging' te krijgen

¹⁸ Lobbyen voor de belangen van de provincie bij een hogere overheid (Rijk en Europese Commissie)

¹⁹ Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, p. 18

Financier (Faciliteren):

Met elke euro die de provincie investeert wil de provincie zoveel mogelijk maatschappelijke investeringen in energiemaatregelen los krijgen. Met dezelfde filosofie hebben bijdragen aan de Economic Board Utrecht (EBU) geleid tot drie keer zoveel maatschappelijke investeringen. Het bemiddelen in de toegang tot financiering alleen is onvoldoende om de benodigde financiering voor de energietransitie vlot te trekken. De bestaande financieringsinstrumenten voldoen niet om kleine projecten en beginnende ondernemers te financieren. De provincie gebruikt haar rol van financier om met een eigen bijdrage andere financiers te stimuleren deel te nemen in een regionaal energiefonds. Het streven is om met financiële impulsen zoveel mogelijk maatschappelijke investeringen los te krijgen. Daarom zal de provincie actief zoeken naar partners die ook willen profiteren van de kansen die de energietransitie biedt.

Bemiddelaar (Stimuleren/Regisseren):

De bemiddelingsrol wordt breed ingezet. Belangrijkste doel is te zorgen voor toegang tot kennis, contacten en financiering. Dit doet de provincie door bij te dragen aan netwerkbijeenkomsten zoals de Get Connected bijeenkomst van de EBU en de bijeenkomst die de provincie georganiseerd heeft om input te verzamelen voor de Energieagenda. De afgelopen jaren zijn er diverse loketten in het leven geroepen waar initiatiefnemers terecht kunnen voor kennis, contacten en financiering. Belangrijke loketten in de regio zijn de EBU, de Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht, de Natuur en Milieu federatie Utrecht, de gebiedsorganisaties in het landelijk gebied (O-gen en Utrecht-West), de toezichthouders op de milieuvergunningen en de aanjaagteams voor financiering, binnenstedelijke ontwikkeling en kantorenleegstand. Deze loketten staan met elkaar in verbinding en kunnen waar nodig naar elkaar doorverwijzen.

Het budget dat de provincie beschikbaar stelt voor bemiddeling wordt gebruikt om experts in te huren, bijeenkomsten te organiseren en communicatieproducten te ontwikkelen. De bemiddelingsrol wordt ook ingevuld door te lobbyen voor aanpassing van (inter)nationale regelgeving. Dit doet de provincie zoveel mogelijk samen met de regionale partners en het IPO.

Bevoegd gezag (Reguleren):

Bij het uitoefenen van de rol als bevoegd gezag (VTH: vergunning, handhaving en toezicht) zal de nadruk liggen op het attenderen op en adviseren over de mogelijkheden van energiebesparing.²⁰ Daarnaast heeft de provincie een Provinciale Ruimtelijke structuurvisie 2013-2028 (hierna: de PRS). De PRS is door PS vastgesteld op 12 december 2016. Dit is een herijkte versie van de PRS zoals die door PS was vastgesteld op 4 februari 2013. In de structuurvisie staat wat de provincie de komende jaren samen met haar partners wil bereiken op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling. Bij de PRS is een [Provinciale Ruimtelijke Verordening 2013 \(herijking 2016\) \(PRV\)](#) gemaakt. De PRV zorgt voor de doorwerking van de structuurvisie naar de gemeenten.²¹

De provincie wil de transitie ondersteunen door kennis toegankelijk te maken en partijen te verbinden.²² Daarnaast wil de provincie investeren in factoren die bij kunnen dragen aan significante energiebesparing en productie van duurzame energie, zoals toegang tot financiering, effectieve netwerken aanbieden en zorgen dat er zo weinig mogelijk belemmerende regelgeving is.²³

Tevens wil de provincie het goede voorbeeld geven, wat bijvoorbeeld terug te zien is in het concessiebeheer voor bussen en de tram²⁴ (Voorbeeldfunctie).

²⁰ Provincie Utrecht (2016), Statenvoorstel MME 5 juli 2016

²¹ Provincie Utrecht (2018), www.provincie-utrecht.nl, (toegevoegd n.a.v. ambtelijke reactie op Feitennota)

²² Provincie Utrecht (2017), Verslag conferentie warmtetransitie juni 2017

²³ Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, p. 17

²⁴ Toegevoegd n.a.v. ambtelijke reactie op Feitennota

Instrumenten

De provincie Utrecht wil een loods zijn die toegang biedt tot kennis, contacten en financiering. Door hiertoe toegang te bieden wil de provincie energietransitie versnellen.

Een goed klimaat voor energietransitie wordt bepaald door de volgende factoren/instrumenten (aangevuld met de typering van de instrumenten conform Tabel 4):

- toegang tot financiering (Lening; Fondsen; Financiering);
- effectieve netwerken, waarin kennis en contacten beschikbaar zijn (Kennisdelen; Kennis vergaren door onderzoek; Inhoudelijke deskundigheid);
- geen belemmerende regelgeving (Vergunningverlening; Omgevingsvisie, Regiedocument).

De provincie Utrecht investeert in deze factoren op regionale schaal en ondersteunt opschalbare initiatieven die bijdragen aan significante energiebesparing en productie van duurzame energie.²⁵

Om energietransitie te ondersteunen worden door de provincie Utrecht conferenties gehouden; wordt met stakeholders als gemeenten, woningbouwcoöperaties en Stedin in gesprek gegaan over hoe deze transitie vorm te geven; worden kansenkaarten voor warmte toegankelijker gemaakt; worden lessons learned gedeeld, zoals de leidraad aardgasvrije wijken, gericht op nieuwbouw (Procesbegeleiding; Kennisdelen).²⁶

Daarnaast is er een Europastrategie 2016-2019 door de provincie Utrecht geschreven (Lobby), 'In verbinding' in Europa!

Energietransitie is terug te zien in de eigen bedrijfsvoering door het goede voorbeeld te geven (Eigen bedrijfsvoering). De provincie probeert haar eigen gebouw en de bedrijfsvoering zo duurzaam mogelijk in te richten.

2.5 Monitoring en resultaten

Resultaten zijn niet direct zichtbaar, indicatoren geven vooral aan of de provincie Utrecht twee jaar geleden op koers lag.

De huidige indicatoren zijn niet geschikt om inzicht in het resultaat van het gevoerde beleid te verschaffen. De provincie geeft aan dat er een aantal tekortkomingen zijn aan de huidige indicatoren:

- De indicatoren zijn gebaseerd op de outcome (hiervoor is bewust gekozen);
- De gegevens waarop de indicatoren zijn gebaseerd, zijn verouderd. De indicatoren zijn gebaseerd op de gegevens van Klimaatmonitor.nl, zij publiceren twee jaar na dato de indicatoren. Dit betekent dat die beschikbare gegevens niks zeggen over de huidige activiteiten;
- Er is geen meerjarige indicator omdat de doelen steeds worden bijgesteld;
- Daarnaast is het moeilijk om te bepalen welk resultaat aan de provincie is toe te schrijven, omdat veel projecten in samenwerkingsverbanden worden uitgevoerd.

Hierover is in de commissievergadering d.d. 9 april 2018 gesproken.²⁷

In de provincie Utrecht lag het percentage hernieuwbare energie in 2014 op 2,6%. Het landelijk gemiddelde was 4,9%.²⁸ In 2015 lag het percentage energiebesparing op 3,8% (streefwaarde per jaar was 5%) en 11% toename productie duurzame energie (is conform streefwaarde).²⁹

²⁵ Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, pp. 6 en 17

²⁶ Provincie Utrecht (2017), Verslag conferentie warmtetransitie juni 2017

²⁷ Ambtelijk gesprek, 16 april 2018 & Provincie Utrecht (2018), Memo GS 27-3-2018

²⁸ Staat van Utrecht

²⁹ Provincie Utrecht (2017), Jaarrekening 2016, p. 58

Tot 2016 presteert de provincie Utrecht onder de maat als het gaat om het opwekken van duurzame energie, er wordt 2,1 % van de energie duurzaam opgewekt; landelijk is dit 4%. De 2,1% zoals vermeld in de begroting is echter wel exclusief verkeer en vervoer. De provinciale doelstelling is 10% voor 2020, de provincie Utrecht stelt in de begroting 2016 dat zij in 2019 op koers wil liggen voor duurzame energieopwekking.³⁰

In 2016 heeft de provincie bestaande instrumenten voortgezet. De Aanjaagfaciliteit heeft 15 duurzame energieprojecten ondersteund bij het verkrijgen van financiering. In de Wasstraat Duurzaamheid is een tiental adviezen verstrekt voor energiebesparing bij renovatie van woningbouw-woningen, één advies voor een gebiedsontwikkeling (nieuwbouw) en ook voor het Huis voor de Provincie is een advies opgesteld. De inzet voor energiebesparing bij vergunningverlening, toezicht en handhaving is in 2016 geïntensiveerd. Met de nieuwe instrumenten is in 2016 een start gemaakt. In samenwerking met de Economic Board Utrecht (EBU) is kwartier gemaakt voor een NOM-alliantie die NOM-pilots in de regio verbindt, om met de betrokkenen te ontdekken wat werkt en wat niet en de successen uit te bouwen.

In januari 2018 is het Energiefonds gelanceerd. De doelstelling van Energiefonds Utrecht vanuit provincie en gemeenten is het verstrekken van leningen, garanties en/of participaties aan bedrijven, georganiseerde initiatieven en instellingen, ter uitvoering van de energietransitie in de provincie/gemeente Utrecht.³¹

De inzet van zon, wind en biomassa als energiebron is toegenomen, waardoor het aandeel duurzame energie (exclusief verkeer en vervoer) is gestegen van 2,1% in 2014 tot 2,5% in 2015, waarmee de streefwaarde precies is gerealiseerd.

De nieuwe windmolens in Nieuwegein (vijf molens van in totaal 10 MW) hebben geleid tot 45% meer geproduceerde windenergie in 2015. In 2016 zijn geen nieuwe windmolens gebouwd. Er is in 2015 3,8% energie bespaard (streefwaarde 5%). De data voor 2016 zijn nog niet beschikbaar. Met deze toename van duurzame energie en energiebesparing ligt de provincie Utrecht redelijk op koers richting een energieneutrale provincie in 2040.³²

Er zijn geen geschikte getalsmatige indicatoren die meerjarig inzicht verschaffen in het succes van het beleid. Daarnaast is de invloed van de provincie Utrecht op realisatie van doelen moeilijk inzichtelijk te krijgen omdat veel partijen aan dezelfde doelen werken.³³

³⁰ Provincie Utrecht (2015), Begroting 2016, pp. 11 en 57

³¹ Toegevoegd n.a.v. ambtelijke reactie op Feitennota

³² Provincie Utrecht (2017), Jaarrekening 2016, pp. 56 en 57

³³ Provincie Utrecht (2018), Memo GS 27-3-2018

| 3 | Ambities per thema

Voor het onderzoek is voor elk van de vier thema's van de Energieagenda (Energiebesparing gebouwde omgeving, Toepassing windenergie met draagvlak, Ontwikkelruimte voor met name geothermie en zonnepanelen en Financiering van energieprojecten) in kaart gebracht welke ambities de provincie heeft en welke rollen en instrumenten zij hiervoor inzet. Deze rollen en instrumenten zijn vervolgens vertaald op basis van de indeling zoals weergegeven in paragraaf 2.4. Daarnaast is nog gekeken wie de eventuele partners van de provincie zijn bij deze rollen en instrumenten, of er specifieke indicatoren zijn voor dit thema, welke resultaten er bekend zijn, hoeveel middelen aan bepaalde instrumenten zijn gekoppeld en welke koppelingen er zijn met andere beleidsterreinen. De resultaten van deze inventarisatie zijn in dit hoofdstuk weergegeven.

3.1 Energiebesparing gebouwde omgeving

Het eerste thema in de Energieagenda is Energiebesparing gebouwde omgeving. Zonnepanelen op daken worden niet als apart thema gezien maar zijn in te delen onder gebouwde omgeving. De ambities zoals de provincie ze heeft geformuleerd zijn:

- een streefwaarde van 5% energiebesparing (algemeen) per jaar;
- de warmtevraag van woningen reduceren: 50.000 Nul Op de Meter-woningen in 2020 zoals omschreven in het *coalitieakkoord In verbinding!*; en
- aardgasloze wijken in 2040.

Daarnaast heeft de provincie ten aanzien van kantoren, maatschappelijk vastgoed en retail als ambitie een energiebesparing van 70% in 2040.

In 2018 wil de provincie Utrecht een meerjarige subsidie geven aan een postdoc die onderzoek gaat doen naar energietransitie in de bouw- en installatiesector.³⁴

Tabel 5 Rollen en instrumenten Gebouwde omgeving³⁵

Rol provincie	Vertaling rol provincie	Instrumenten	Vertaling instrumenten
Bij (ver)bouwprojecten de mogelijkheden van energiebesparing onder de aandacht brengen en bovenlokale instrumenten aanbieden.	Stimuleren/ Regisseren	NOM-alliantie, verbindt NOM-pilots in de regio 033 Energieloket Isolatie van ramen, vloeren, muren en daken (p. 15 EA) Energieplatform (p. 19 EA) Project SNEL (Samen Naar Energiepositieve Leefomgeving) (p. 56 JR17) Mactable	Inhoudelijke deskundigheid Kennisdelen Kennis vergaren door onderzoek Lobby Procesbegeleiding
Inventariseren vervangings- en renovatiemomenten huurwoningen, vastgoed en energie-infrastructuur.			
Doelgerichte ondersteuning van gebiedsontwikkelingen gericht op aardgasloze wijken, smart solar charging en ontwikkeling duurzame toekomstvaste warmtenetten - specialistisch advies en aanbieden eigen			

³⁴ Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, pp. 15, 16 en 33 & Provincie Utrecht (2017), Begroting 2018, pp. 51 en 55

³⁵ Voor meest actuele informatie zie: <http://preview.de-vormgevers.instantmagazine.com/provincie-utrecht/energietransitie>

Rol provincie	Vertaling rol provincie	Instrumenten	Vertaling instrumenten
instrumenten. Via het instrument Wasstraat Duurzaamheid belegt de provincie sessies met experts om te adviseren over de verduurzaming van vastgoed. Organiseren van platform voor gemeenten om kennis en ervaringen te delen. Kennis en expertise aanbieden om energemaatregelen door te rekenen zowel technisch als financieel. (p. 20 EA)		Wasstraat Duurzaamheid Zonnekaart, wordt gebruikt ter ondersteuning van onder andere de Wasstraat Duurzaamheid en project 'Asbest eraf zonnepanelen erop' Diverse roadmaps Energietransitie Project Lombok	
Organiseren van samenwerking tussen programmateam Binnenstedelijke ontwikkeling, toezichthouders en aanjaagfaciliteit financiering, zodat bedrijven op de juiste manier op het juiste moment geprikkeld worden. Toegang organiseren tot kennis, contacten en financiering en vertalen kanskaart warmtebenutting naar drie concrete projecten. De NMU krijgt subsidie om eerste hulp te bieden aan particulieren die energie willen besparen en zonnepanelen op daken willen plaatsen.	Stimuleren/ Regisseren Faciliteren	Menukaart beschikbare instrumenten (p. 21 EA) Diverse roadmaps Energietransitie Subsidie NMU	Procesbegeleiding Inhoudelijke deskundigheid Financiering Subsidie
Bijdrage aan leerstoel transitie bouw- en installatiesector. Lobby voor aanpassing van of experimenteerruimte in nationale regelgeving. (p. 21 EA)	Beïnvloeder	Lobby	Lobby
Bevoegd gezag, waarbij de nadruk ligt op attenderen en adviseren over de mogelijkheden van energiebesparing. (p. 19 EA)	Reguleren	Beleidskader Binnenstedelijke Ontwikkeling en Uitvoeringsprogramma Binnenstedelijke Ontwikkeling (p 20 EA)	Handhaving Regiedocument

De provincie werkt samen met de EBU, gemeenten, Stedin, OMU, Woningcorporaties, ODRU, RUD, Regioplatform Woningcorporaties Utrecht, U-thuis, U10/U15, ondernemers, vastgoedeigenaren, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden (in verband met drie projecten kanskaarten warmtebenutting), Onderwijsinstellingen, Bouwend Nederland en Vereniging van Nederlandse Installateurs (in verband met leerstoel), partners regionale energie-alliantie en IPO (in verband met lobby).³⁶

³⁶ Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, p. 21

Monitoring

Indicator is 5% energiebesparing per jaar.³⁷

Omdat de provincie slechts bevoegd gezag is voor een beperkt aantal bedrijven, werkt de provincie samen met andere bevoegde instanties in de provincie om zo een regionaal effect te sorteren. Hiervoor is in 2016 een energieplatform opgericht.³⁸

Resultaten en effecten

In alle gemeenten in de provincie Utrecht is het gemiddelde jaargebruik in de periode 2010 - 2015 met ongeveer een derde gedaald.³⁹

Resultaat 2016:

In de Wasstraat Duurzaamheid is een tiental adviezen verstrekt voor energiebesparing bij renovatie van woningbouw-woningen, één advies voor een gebiedsontwikkeling (nieuwbouw).

De Aanjaagfaciliteit heeft 15 duurzame energieprojecten ondersteund bij het verkrijgen van financiering.⁴⁰

Resultaat 2017

Resultaat 2017 door NMU: plaatsing 7000 zonnepanelen en 25.000 zonnepanelen in voorbereiding, verduurzaming van 50 woningen en 20 sportclubs.

Project SNEL heeft in vier projecten geadviseerd en in acht gemeenten projecten mee op weg geholpen.⁴¹

3.2 Toepassing windenergie met draagvlak

Met betrekking tot hernieuwbare energie heeft de provincie twee thema's omschreven, waarvan de eerste betrekking heeft op windenergie. De ambitie bij het thema Toepassing windenergie met draagvlak is 65,5 Mwe opgesteld vermogen in 2020 volgens de landelijke norm. Dit komt neer op een verdubbeling van het huidige aantal windmolens in provincie Utrecht in 2020.

Voor 2018 heeft de provincie Utrecht nog apart een ambitie geformuleerd: de provincie wil in 2018 in twee tot vier gemeenten gezonde projectinitiatieven ontwikkelen.⁴²

³⁷ Provincie Utrecht (2017), Begroting 2018, p. 51

³⁸ Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, p. 19

³⁹ Staat van Utrecht

⁴⁰ Provincie Utrecht (2017), Jaarrekening 2016, p. 56

⁴¹ Provincie Utrecht (2018), Jaarrekening 2017, pp. 56 en 57

⁴² Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, pp. 16 en 33 & Provincie Utrecht (2017), Begroting 2018, pp. 51 en 55

Tabel 6 Rollen en instrumenten Windenergie⁴³

Rol provincie	Vertaling rol provincie	Instrumenten	Vertaling instrumenten
Ondersteunen gemeenten door te adviseren over de aanpak en procesmanagement te financieren zodat er voldoende professionele aandacht is voor het creëren van draagvlak. (p. 55 B18) Bij het thema windenergie is de toevoeging 'met draagvlak' niet zomaar gedaan. Enkel met draagvlak kunnen deze maatregelen worden gerealiseerd. In het algemeen is de provincie van mening dat de gestelde ambities in het kader van energietransitie alleen kunnen worden behaald als de inwoners van Utrecht er in geloven en mee doen. Dit vergt een gedragsverandering. Welke rol de provincie hierin kan en wil aannemen heeft de provincie nog niet duidelijk voor zichzelf. (AO)	Stimuleren/ Regisseren Faciliteren	Advisering gemeenten en financiering procesmanagement	Procesbegeleiding Inhoudelijke deskundigheid Financiering
Beslissingen nemen waarbij de productie van duurzame energie voorrang heeft op andere provinciale belangen. (p. 21 EA) Beoordelen aanvullende locaties voor windenergie en gemeenten helpen bij het zorgvuldig betrekken van de omgevingspartners. (p. 22 EA)	Reguleren	Beslissingen mbt landschap, natuur of landbouw die een kleinere of grotere impact hebben op andere provinciale belangen (p. 21 EA) Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie, hierin zijn buiten de rode contouren locaties opgenomen waar windmolens zullen komen zodra er een initiatiefnemer is. (p. 16 EA) Beleid voor realisatie doelstelling windenergie (p. 22 EA)	Omgevingsvisie - Prov Ruimtelijke Structuurvisie Regiedocument
Ondersteunen begeleiding van (minimaal) twee windmolenprojecten, specialistisch advies voor omgevingsmanagement, monitoring en kennis delen. (p. 22 EA en p. 13 IFL)	Stimuleren/ Regisseren	Met casus twee windmolenprojecten samen met betrokkenen in het gebied leren wat de provincie wel en niet moet doen om een succes te maken van windenergieprojecten (p. 14 IFL)	Kennis vergaren door onderzoek Procesbegeleiding Kennisdelen

De provincie werkt samen met gemeenten, projectontwikkelaars en lokale bewonersorganisaties.

Gemeenten en initiatiefnemers worden uitgedaagd om naar aanvullende locaties te zoeken waarvoor voldoende draagvlak bestaat in de gemeenteraad.⁴⁴

⁴³ Voor meest actuele informatie zie: <http://preview.de-vormgevers.instantmagazine.com/provincie-utrecht/energietransitie>

⁴⁴ Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, pp. 16 en 22

Monitoring

In 2017 vindt beoordeling plaats of naar redelijkheid verwacht kan worden of de doelstelling kan worden gehaald. Opgesteld vermogen windmolens is indicator.⁴⁵

Indicator 2018 is 34 MWe.⁴⁶

11% extra duurzame energie produceren.

31 MWe opgesteld vermogen begroot in 2017.⁴⁷

Resultaten en effecten

Resultaten zijn terug te vinden in de Staat van Utrecht, echter deze zijn gedateerd.

Recente resultaten zijn⁴⁸:

- De nieuwe windmolens in Nieuwegein (vijf molens van in totaal 10 MW) hebben geleid tot 45% meer geproduceerde windenergie in 2015.
- In 2016 zijn geen nieuwe windmolens gebouwd.
- 25 Mwe in 2015 en 2016 gerealiseerd.
- In 2017 zijn drie windmolens (6 MWe) in Vianen in gebruik genomen, daarnaast zijn zes initiatieven ondersteund (nog geen definitieve beslissing).
- In 2017 is tevens middels de ontwikkeling van een 3-D tool de (zichtbare) impact van windturbines in een gebied en de omgeving daarvan inzichtelijk gemaakt.

Bijzonderheden

De provincie geeft aan dat er relatief weinig ruimte is voor de ontwikkeling van bijvoorbeeld zonnevelden of windparken; een deel van de ruimte die er is betreft beschermd (natuur)gebied en de helft van het oppervlak van de provincie wordt gebruikt door de landbouw. Energielandschappen hebben vooral consequenties voor de landbouw (positief in economisch opzicht, negatief als naar de landbouwfunctie wordt gekeken).⁴⁹

Dit geldt ook voor het volgende thema zoals omschreven in paragraaf 3.3.

3.3 Ontwikkelruimte voor met name geothermie en zonnevelden

Naast windenergie heeft de provincie op het gebied van hernieuwbare energie Ontwikkelruimte voor (met name) geothermie en zonnevelden als thema in de Energieagenda opgenomen.

De provincie heeft als doelstelling om de eerste projecten te realiseren in 2020 en een situatie te creëren waarin ruimte is voor opvolging en opschaling van deze projecten.

Streefwaarde is 11% toename productie duurzame energie per jaar ten opzichte van het voorgaande jaar.

In 2018 wil de provincie Utrecht haar eerste ervaringen opdoen met de aanleg van minimaal één groot zonneveld.

Daarnaast wil de provincie gezamenlijk inzetten om maatschappelijk verantwoorde ontwikkeling van geothermie te stimuleren in de regio Utrecht.⁵⁰

⁴⁵ Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, pp. 22 en 33

⁴⁶ Provincie Utrecht (2017), Begroting 2018, p. 51

⁴⁷ Provincie Utrecht (2018), Jaarrekening 2017, p. 60

⁴⁸ Provincie Utrecht (2017), Jaarrekening 2016, pp.57 en 58 & Provincie Utrecht (2018), Jaarrekening 2017, pp. 24, 56 en 60

⁴⁹ Provincie Utrecht, ambtelijk gesprek, 16 april 2018

⁵⁰ Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, pp. 16 en 33, Provincie Utrecht (2017), Begroting 2018, p. 55 & Provincie Utrecht (2016), Utrechtse bodemenergieagenda 2016-2018, p. 8

Tabel 7 Rollen en instrumenten Geothermie en zonnevelden⁵¹

Rol provincie	Vertaling rol provincie	Instrumenten	Vertaling instrumenten
Provincie Utrecht wil haar rol als bemiddelaar benutten in het leiderloze netwerk van het experimenteergebied Utrecht Science Park, om samen te werken aan een zelfvoorzienend Utrecht Science Park	Stimuleren/ Regisseren	Toegang tot subsidies van de Europese Unie (Geothermica) en de Europese Investeringsbank (ELENA) begeleiden (p. 55 B18)	Procesbegeleiding Kennisdelen
Bemiddelaar (p. 23 EA), provincie is primair verantwoordelijk voor kennismanagement, financiering en lobby. (p. 55 B18) Provincie Utrecht is actief op zoek naar alternatieven voor zonnedaken, waarbij provincie Utrecht de meeste potentie ziet in zonnevelden en geothermie. (p. 16 EA) Beschikbaar stellen specialistische kennis voor omgevingsmanagement bij grootschalige duurzame energieprojecten; Bijdragen aan opstellen masterplan energie voor Utrecht Oost en eventuele andere bedrijvenparken. (p. 23 EA)	Faciliteren		Financiering
Verkennen van mogelijkheden op gebied van geothermie. (p. 43 B18) Ruimte bieden voor duurzame energiebronnen door te reguleren, dit gaat altijd samen met een stimulerende rol. (p. 29 PRS)	Reguleren	Voorkeur voor zonne-energie op daken, maar indien omringende functies niet worden aangetast wordt wel ruimte geboden voor veldopstellingen (p. 23 EA)	Handhaving Vergunningverlening
	Stimuleren/ Regisseren		Inhoudelijke deskundigheid kennis vergaren
Tezamen met gemeente trekker duotrekkeerschap, in project GOUD (p. 8 UBA)	Stimuleren/ Regisseren Faciliteren	Uitvoering project GOUD (Geothermie Oost Utrecht Duurzaam), waaronder een werkconferentie geothermie op 29 november 2017. (p. 15 JR17)	Procesbegeleiding Subsidie

De provincie Utrecht werkt samen met gemeenten, bedrijvenparkbeheerders, initiatiefnemers. Utrecht Science Park is aangewezen als experimenteergebied voor duurzame energie. Daarnaast spelen het UMC, de hogeschool van Utrecht en de universiteit van Utrecht een grote rol.⁵² Project Goud is een samenwerking met de gemeente Utrecht en EBU, TNO, MvEZ, MvIM, EBN, Engie, UMC, kantorenpark Rijnsweerd, Universiteit Utrecht.

Monitoring

Indicator is 11% extra duurzame energie produceren ten opzichte van het voorgaande jaar.⁵³

⁵¹ Voor meest actuele informatie zie: <http://preview.de-vormgevers.instantmagazine.com/provincie-utrecht/energietransitie>

⁵² Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, p. 23

⁵³ Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, p. 23

Resultaten en effecten

Resultaten zijn terug te vinden in de Staat van Utrecht, echter deze zijn gedateerd.

Daarnaast wordt verwezen naar het rapport: *Inventarisatie kansen en belemmeringen geothermie in stedelijk en landelijk gebied*.⁵⁴

3.4 Financiering van energieprojecten

Het vierde thema in de Energieagenda Financiering van energieprojecten is op te splitsen in twee sub-thema's:

- Regionaal energiefonds
- Aanjaagfaciliteit financiering

Ambities

Het opzetten van een regionaal revolverend energiefonds, met als doel: financiering van kleine energie projecten tot € 200.000 en start- en opschalingsfinanciering voor startende bedrijven.

Vanaf 2017 voor zowel particulieren als ondernemers laagdrempelige toegang tot bestaande financieringsmogelijkheden tegen een reële rente en hulp voor ondernemers bij het door ontwikkelen van hun businesscases.⁵⁵

Tabel 8 Rollen en instrumenten Financiering⁵⁶

Rol provincie	Vertaling rol provincie	Met wie?	Instrumenten	Vertaling instrumenten
Financiering (p. 25 EA) en aanjager (p. 55 B18)	Faciliteren	EBU, Gemeente Utrecht, Stichting Energietransitie Utrecht en andere financiers (p. 25 EA) BNG heeft € 21 mln beschikbaar gesteld voor het Energiefonds Utrecht	Garantstelling aan Energiefonds Utrecht, het fonds verstrekt leningen	Fonds
Financiering (p. 25 EA) en aanjager (p. 55 B18)	Faciliteren	OMU, RUD, EBU, ODRU, Stichting Energietransitie	Garantstelling, lening via EBU, subsidie budget	Lening Fonds
Ondersteunen van collectieve energieprojecten in de vorm van garantstellingen (p. 16 EA) Kennisoverdracht (p. 25 EA)	Stimuleren/ Regisseren	Utrecht en Garantiefonds collectieve energieprojecten (p. 25 EA)	beschikbaar stellen om op die manier investeringen los te weken. (p. 24 EA) Garantiefonds Energie, het fonds verstrekt leningen en biedt hulp.	Kennisdelen

Resultaten en effecten

Voor de ontwikkeling van het regionale energiefonds is de samenwerking gestart met partijen die willen participeren in het fonds, zodat een fonds ontstaat met een veel grotere omvang dan de € 4 miljoen die in de

⁵⁴ Provincie Utrecht (2018), Jaarrekening 2017, p. 47

⁵⁵ Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, p. 16, p. 24 en p. 25

⁵⁶ Voor meest actuele informatie zie: <http://preview.de-vormgevers.instantmagazine.com/provincie-utrecht/energietransitie>

Energieagenda gereserveerd is.⁵⁷

In 2017 zijn vier ondernemingen met hulp van de aanjaagfaciliteit gestart met nieuwe initiatieven in de energietransitie. Het gebruik van Europese financieringsprogramma's is in 2017 gestimuleerd, door bijvoorbeeld voorbereiding van subsidieaanvraag ELENA en deelname aan stuurgroepen.⁵⁸

3.5 Middelen

In de Energieagenda is per thema weergegeven welke financiële middelen beschikbaar zijn per jaar.⁵⁹

Tabel 9 Middelen Energietransitie

Maatregel	€ in 2016	€ in 2017	€ in 2018	€ in 2019
Energiebesparing gebouwde omgeving	650.000	600.000	600.000	350.000
Toepassing windenergie met draagvlak	50.000	150.000	50.000	50.000
Ontwikkelruimte voor met name geothermie en zonnevelden	50.000	300.000	100.000	50.000
Financiering van energieprojecten	250.000	950.000	1.750.000	2.050.000

Dit betreft een programmabegroting waarbij met budgetten over de jaren geschoven kan worden. Door de opstarttijd van het programma energietransitie, zal het zwaartepunt van de uitgaven liggen in 2018 en 2019.⁶⁰

⁵⁷ Provincie Utrecht (2017), Jaarrekening 2016, p. 56

⁵⁸ Provincie Utrecht (2018), Jaarrekening 2017, p. 56 en p. 89

⁵⁹ Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, p. 32

⁶⁰ Toegevoegd n.a.v. ambtelijke reactie op Feitennota

| 4 | Overige

Naast de vier geprioriteerde thema's uit de Energieagenda houdt de provincie zich tevens bezig met een aantal andere thema's die vaak gedeeltelijk ook onder te verdelen zijn onder de thema's van de Energieagenda, maar apart aandacht verdienen in hoofdstuk 4.

4.1 Warmtebenutting

Ambities

- Verduurzaming van de reeds bestaande warmtenetten (10% van alle Utrechtse woningen is aangesloten op een warmtenet).⁶¹
- Doelmatig gebruik van potentie van bodemenergie in de ondergrond door optimaliseren van het gebruik van het eerste watervoerende pakket.
- Faciliteren van aanvragen en initiatieven voor bodemenergie in Utrecht en het ontwikkelen van kennis ten behoeve van doelmatig gebruik van de ondergrond voor WKO.⁶²

Tabel 10 Rollen en instrumenten Warmtebenutting⁶³

Rol provincie	Vertaling rol provincie	Met wie?	Instrumenten	Vertaling instrumenten
Op basis van potentieel studies zullen concrete kansen worden gedefinieerd voor warmtebenutting die samen met de betreffende aanbieders en vragers van de warmte worden uitgewerkt voor toepassing. (p. 12 EA)	Stimuleren/ Regisseren	Gemeente Utrecht en RUD	Ontwikkelkader bodemenergie loket energie.bodem als facilitator voor bodemenergie-initiatieven. (p. 6 UBA)	Kennis vergaren door onderzoek
Vaststellen sturingsprincipes en uitwerken wat hiervan de gevolgen zijn. Faciliteren initiatiefnemers door de regels, het beleid en relevante informatie centraal en eenvoudig te maken. (p. 6 UBA)	Reguleren			Regiedocument
Opzetten en uitvoeren en/of ondersteunen van onderzoeken of gebiedsstudies	Stimuleren/Regisseren			Procesbegeleiding Kennisdelen

Resultaten

In juni 2017 is er volgens de provincie een ontwikkelkader ontsloten via een digitale kaart.

⁶¹ Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, p. 12

⁶² Provincie Utrecht (2016), Utrechtse bodemenergieagenda 2016-2018, p. 6

⁶³ Voor meest actuele informatie zie: <http://preview.de-vormgevers.instantmagazine.com/provincie-utrecht/energietransitie>

Ruim 20 initiatiefnemers zijn ondersteund en geïnformeerd, drie leeronderzoek uitgevoerd van WKO-systemen met als doel verbeteren van een bestaand WKO-systeem en meer dan drie onderzoeken of gebiedsstudies in de periode 2016-2018.

4.2 Transitie naar nieuwe energiesystemen

Ambitie

Energie-infrastructuur zoveel mogelijk geschikt maken voor duurzame energie.⁶⁴

Tabel 4 Rollen en instrumenten Transitie naar nieuwe energiesystemen⁶⁵

Rol provincie	Vertaling rol provincie	Met wie?	Instrumenten	Vertaling instrumenten
Provincie Utrecht wil samen met verantwoordelijke partijen mogelijkheden verkennen om bij vervanging of uitbreiding van infrastructuur voor en productie van fossiele energie rekening te houden met toekomstige verduurzaming. (p. 13 EA)	Stimuleren/ Regisseren	Verantwoordelijke partijen en gemeenten	Provincie Utrecht zal investeringen in fossiel gedreven energiesystemen niet meer faciliteren dan wettelijk verplicht.	Kennis vergaren door onderzoek Procesbegeleiding

4.3 Goede voorbeeld

In het kader van zelf het goede voorbeeld geven streeft de provincie Utrecht ernaar om het provinciehuis zo duurzaam mogelijk te maken.

Ambitie

In 2020 CO₂-besparing van 30% en heeft het provinciehuis minimaal Energielabel C.⁶⁶

⁶⁴ Provincie Utrecht (2016), Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019, p. 13

⁶⁵ Voor meest actuele informatie zie: <http://preview.de-vormgevers.instantmagazine.com/provincie-utrecht/energietransitie>

⁶⁶ Provincie Utrecht (2018), Jaarrekening 2017, p. 124

Tabel12 Rollen en instrumenten Goede voorbeeld⁶⁷

Rol provincie	Vertaling rol provincie	Instrumenten	Vertaling instrumenten
Als beheerder van gebouwen, voertuigen en infrastructuur wil provincie Utrecht het goede voorbeeld geven en kansen benutten om een voorlopersrol te spelen voor zover dat financieel verantwoord is. (statenvoorstel MME 5 juli 2016)	Voorbeeldfunctie	Hiermee wil de provincie laten zien dat zonder volledige renovatie op een financieel verantwoorde manier een bestaand kantoor kan worden verduurzaamd.	Eigen bedrijfsvoering

Resultaat

Voor het Huis voor de Provincie is in 2016 een advies opgesteld.⁶⁸

4.4 Mobiliteit

Ambitie

Energiezuinige vervoerswijzen, energiezuinige wegverlichting en lichtgevende belijning. Energiezuiniger vervoer bij OV-concessies.⁶⁹

Tabel 5 Rollen en instrumenten Mobiliteit⁷⁰

Rol provincie	Vertaling rol provincie	Met wie?	Instrumenten	Vertaling instrumenten
Stimuleren van de meest energiezuinige vervoerswijzen. (p. 18 CA)	Stimuleren/ Regisseren	Vervoerder Syntus (streekconcessie) heeft aangeboden om te starten met twee elektrische bussen en twee elektrische buurtbussen die in de tweede helft van 2017 zullen instromen. (p. 57 JR16)	Binnen de concessie stadsregio U-OV is besloten te gaan rijden met elektrische bussen op lijn 1. (p. 57 JR16)	Procesgeleiding
		BAM	Pilot rijden over zonnepanelen. (p. 12 JR17)	Kennis vergaren door onderzoek

⁶⁷ Voor meest actuele informatie zie: <http://preview.de-vormgevers.instantmagazine.com/provincie-utrecht/energietransitie>

⁶⁸ Provincie Utrecht (2017), Jaarrekening 2016, p. 56

⁶⁹ Provincie Utrecht (2016), Coalitieakkoord in Verbinding 2016-2019, p. 18

⁷⁰ Voor meest actuele informatie zie: <http://preview.de-vormgevers.instantmagazine.com/provincie-utrecht/energietransitie>

4.5 Programma Agenda Vitaal Platteland 2016-2019

Naast de Energieagenda laat de provincie Utrecht vanuit het Programma Agenda Vitaal Platteland landbouw-milieu-projecten (LaMi) uitvoeren. Het Programma Agenda Vitaal Platteland heeft een looptijd van 2016 tot en met 2019. In 2018 wordt het traject Energieneutrale Melkveehouderij opgezet om stappen te zetten richting een melkveehouderij die evenveel elektriciteit, gas en diesel verbruikt als energie opwekt.⁷¹

Doelstelling is het realiseren van een energietransitie in het landelijk gebied.

Ambitie

Realiseren van een energietransitie in het landelijk gebied. De melkveehouderij evenveel elektriciteit, gas en diesel laten verbruiken als opgewekt wordt door de sector.⁷²

Tabel 6 Rollen en instrumenten PAVP⁷³

Rol provincie	Vertaling rol provincie	Met wie?	Instrumenten	Vertaling instrumenten
Coördineren en meedenken met de gebiedscommissies. (p. 23 PAVP)	Stimuleren/ Regisseren	Gebiedscoöperatie O- gen en Gebiedscommissie Utrecht-west	Voorbeeldbedrijven en themabijeenkomsten project Energie neutrale Melkveehouderij.	Kennisdelen Procesbegeleiding

4.6 Extern

Ambitie

Provincie Utrecht op de kaart zetten als experimenteerruimte voor energietransitie.

Tabel 15 Rollen en instrumenten Extern⁷⁴

Vertaling rol provincie	Met wie?	Instrumenten	Vertaling instrumenten
Stimuleren/Regisseren	Regionale partners	Bezoek GS aan Brussel op 21 november 2017	Lobby

⁷¹ Provincie Utrecht (2017), Begroting 2018, p. 35

⁷² Provincie Utrecht (2016), Programma Agenda Vitaal Platteland 2016-2019, p. 22

⁷³ Voor meest actuele informatie zie: <http://preview.de-vormgevers.instantmagazine.com/provincie-utrecht/energietransitie>

⁷⁴ Voor meest actuele informatie zie: <http://preview.de-vormgevers.instantmagazine.com/provincie-utrecht/energietransitie>

| Bijlage A | Afkortingenlijst en geraadpleegde bronnen

Afkortingenlijst

Afkorting	Bron
AO	Ambtelijk gesprek, 16 april 2018
B16	Provincie Utrecht (2015), Begroting 2016
B17	Provincie Utrecht (2016), Begroting 2017
B18	Provincie Utrecht (2017), Begroting 2018
CA	Provincie Utrecht, Coalitieakkoord In Verbinding 2015-2019
EA	Energieagenda 'Een klimaat voor energie' 2016-2019
IFL	Provincie Utrecht, Programmaplan Innovatieprogramma Fysieke Leefomgeving 2016-2019
JR16	Provincie Utrecht (2017), Jaarrekening 2016
JR17	Provincie Utrecht (2018), Jaarrekening 2017 in concept, nog niet vastgesteld
PAVP	Provincie Utrecht, Programma Agenda Vitaal Platteland 2016-2019
UBA	Provincie Utrecht, Utrechtse bodemenergieagenda 2016-2018

Documenten algemeen

- PBL (2017), Nationale Energieverkenning 2017
- Europees Parlement en de Raad (2009), Renewable Energy Directive (RED; EU-richtlijn Energie uit Hernieuwbare bronnen)

Provincie Utrecht

- Provincie Utrecht (2015), Begroting 2016
- Provincie Utrecht (2016), Begroting 2017
- Provincie Utrecht (2017), Begroting 2018
- Provincie Utrecht (2015), Coalitieakkoord *In Verbinding 2015-2019*
- Provincie Utrecht (2016), Energieagenda *Een klimaat voor energie 2016-2019*
- Provincie Utrecht (2016), Europastrategie provincie Utrecht 2016-2019, *'In verbinding' in Europa!*
- Provincie Utrecht (2016), GS Statenvoorstel, commissie MME, Energieagenda 2016-2019 *Klimaat voor Energietransitie*, 5 juli 2016
- Provincie Utrecht (2017), GS statenbrief, commissie MME, *Voortgang geothermie*, 28 november 2017
- Provincie Utrecht (2018), GS Memo, commissie MME, *Indicatoren Energietransitie*, 27 maart 2018
- Provincie Utrecht (2017), Jaarrekening 2016
- Provincie Utrecht (2018), Jaarrekening 2017 (in concept, nog niet vastgesteld)
- Provincie Utrecht (2016), Programma Agenda Vitaal Platteland 2016-2019
- Provincie Utrecht (2016), Programmaplan Innovatieprogramma Fysieke Leefomgeving 2016-2019
- Provincie Utrecht (2013), Provinciale ruimtelijke structuurvisie 2013-2028
- Provincie Utrecht (2016), Utrechtse bodemenergieagenda 2016-2018
- Provincie Utrecht (2017), Verslag conferentie warmtetransitie 'Van aardgas los', juni 2017

Websites

- CBS (2018), statline.cbs.nl
- IPO (2018), www.ipo.nl
- Klimaatmonitor (2018), klimaatmonitor.databank.nl
- Staat van Utrecht (2018), staatvanutrecht.nl
- Provincie Utrecht (2018), www.provincie-utrecht.nl

Geïnterviewde personen

- De heer Aart Kees Evers - Programmamanager Energietransitie
- De heer Hans Kraaij - Programmaleider Energietransitie

| Colofon |

Randstedelijke Rekenkamer

Teleportboulevard 110

1043 EJ Amsterdam

020 – 58 18 585

info@randstedelijke-rekenkamer.nl

www.randstedelijke-rekenkamer.nl

Volg ons op twitter via: [@rekenrandstad](https://twitter.com/rekenrandstad)